

УДК 633.88: 582.998.2:
631.55 (292.485)
(1–15)
© 2012

С.В. Сухар

*Подільський
державний аграрно-
технічний університет*

** Науковий керівник —
доктор сільсько-
господарських наук
І.М. Ковтунік*

ЗАЛЕЖНІСТЬ УРОЖАЙНОСТІ НАГІДОК ЛІКАРСЬКИХ ВІД ТЕХНОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ ТА УМОВ ВЕГЕТАЦІЇ В ЛІСОСТЕПУ*

*Викладено результати дослідження та оцінки
оптимальних строків сівби нагідок лікарських
за різних ширини міжрядь і відстані між
рослинами в рядку за різних умов вегетації для
отримання максимальної продуктивності на
півдні Лісостепу західного.*

Постановка проблеми. Поширення нагідок лікарських в умовах південної частини Лісостепу західного потребує наукового обґрунтування технології вирощування культури. Є потреба у встановленні залежностей росту, розвитку та формування врожаю культурою відповідно до строку сівби, ширини міжрядь, відстані між рослинами в рядку [1]. Поряд із цим, агроформуванням регіону слід запропонувати найефективнішу модель технології вирощування нагідок лікарських, яка б забезпечила високу та сталу врожайність культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах Полісся України, формування продуктивності нагідок лікарських, уміст каротиноїдів істотно залежать від екологічних умов вирощування, строків і способів сівби, доз азотних добрив та ін. технологічних прийомів [2]. Проте в умовах південної частини Лісостепу західного вплив технологічних факторів на формування врожаю нагідок лікарських та його якості вивчено недостатньо.

Постановка завдання. Встановити залежність рівня урожайності нагідок лікарських від строків сівби, ширини міжрядь та відстані між рослинами в рядку.

Методика досліджень. Дослідження формування продуктивності рослин нагідок лікарських проведені у 2007–2009 рр. в 3-факторному польовому досліді залежно від різних строків сівби, ширини міжрядь і відстані між рослинами в рядку в південній частині Лісостепу західного. Досліджували дію та взаємодію 3-х факторів: А — строки сівби (сівба за рівня термічного режиму ґрунту 4–6, 6–8°C на глибині загортання насіння; В — ширина міжрядь (15, 30, 45, 60 см); С — відстань між рослинами в рядку (5, 10, 15, 20 см).

Виклад основного матеріалу. Максимальна врожайність суцвіть нагідок лікарських у середньому за роки досліджень становить 2,17 т/га, що відповідає варіанту досліді з шириною міжрядь 30 см, відстанню між рослинами в рядку

10 см за другого строку сівби коли рівень термічного режиму ґрунту становив 6–8°C на глибині загортання насіння. На контрольному варіанті — 1-й строк сівби, відстань між рослинами у рядку 5 см, ширина міжрядь — 45 см, урожайність становить лише 1,41 т/га.

При вирощуванні нагідок лікарських встановлено вплив умов року за факторами вегетації на врожайність. Закономірність залежності результативної ознаки від дії чинників впливу, а саме суми активних температур (x_1) і суми опадів (x_2) за вегетаційний період нагідок лікарських описується таким рівнянням (1):

$$y_1 = 25,0440 - 0,0223 \cdot x_1 + 0,0010 x_2. \quad (1)$$

Сила зв'язку між урожайністю та факторами вегетації характеризується коефіцієнтом кореляції $R=0,931$, що засвідчує про значний вплив умов середовища, які не є керованими. Це дає підстави стверджувати про реакцію нагідок лікарських на умови зростання та взаємозв'язок продуктивності посівів із температурним режимом і сумою опадів.

Установлена регресійна залежність урожайності (y_2) від суми активних температур (x_3) і суми опадів (x_4) за період від сівби до сходів дає змогу чіткіше виділити вплив строку сівби на величину результативного показника. Вона описується таким ступеневим рівнянням (2):

$$y_2 = 84,7840 \cdot x_3^{(-0,4654)} \cdot x_4^{(-0,5103)}. \quad (2)$$

Сила взаємозв'язку рівня врожайності нагідок лікарських від складових чинників, показаних у рівнянні регресії характеризується коефіцієнтом кореляції, який становить $R=0,8$. Парні коефіцієнти кореляції (r) між урожайністю та сумою активних температур і сумою опадів за період від сівби до сходів становлять, відповідно 0,75 та 0,76. Отже, рівень урожайності суцвіть залежить від суми активних температур і суми опадів за період від сівби до сходів нагідок лікарських.

Під час вивчення впливу на врожайність су-

цвітть суми опадів і середньодобової температури повітря за певні періоди вегетації встановлено: залежність урожайності суцвіть нагідок лікарських від суми опадів за період вегетації характеризується коефіцієнтом кореляції $r=0,61\pm 0,14$, а маси одного суцвіття $r=0,69\pm 0,13$. Сума опадів за період цвітіння не впливала на рівень урожайності, масу суцвіття та кількість суцвіть на рослині.

На врожайність суцвіть чинить великий вплив

сума опадів за травень — серпень ($r=0,89\pm 0,08$). Це підтверджує встановлені коефіцієнти кореляції залежності маси одного суцвіття від суми опадів за період травень — серпень $r=0,91\pm 0,07$ і залежності від цього чинника кількості суцвіть однієї рослини $r=0,75\pm 0,11$.

Сума опадів за травень — серпень дає змогу якнайповніше показати зв'язок цього чинника з показниками, що формують врожайність — масою одного суцвіття та кількістю суцвіть.

Висновки

У середньому за роки досліджень, найсприятливіші умови для росту, розвитку та формування високих урожаїв суцвіть нагідок лікарських забезпечували посіви варіантів дослідів за ширини міжрядь 30 см і відстані між рослинами 10 см у другий строк сівби — за

рівня термічного режиму ґрунту $6-8^{\circ}\text{C}$ на глибині висіву насіння. Встановлено взаємозв'язок урожайності суцвіть нагідок лікарських від суми опадів за вегетаційний період та суми активних температур, що характеризується коефіцієнтом кореляції $R=0,93$.

Бібліографія

1. Ковтуник І.М. Інтродукція і технологія вирощування лікарсько-кормових та пряноароматичних культур в умовах південно-західної частини Лісостепу України: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д-ра с.-г. наук: 06.01.09 «Рослинництво». — К., 1994. — 46 с.

2. Рибальченко С.Л. Ресурси дикоростучих лікарських рослин та вирощування нагідок лікарських (*Calendula officinalis* L.) в умовах радіоактивного забруднення Житомирського Полісся: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. с.-г. наук: 03.00.16. — Житомир: ДАУ, 2005. — 22 с.